

La Constitució que consolida l'Europa dels drets

Víctor Francos / Primer Secretari de la Joventut Socialista de Catalunya

Són vàries les qüestions a tractar en referència als drets individuals o col·lectius a la Unió Europea, més encara si tenim en compte el canvi que ha suposat en aquest terreny la Constitució europea. En aquest sentit hauríem de tractar per aquest ordre els elements històrics que ens han portat fins a aquest punt, per després entrar a analitzar les que considero fites històriques en el camp dels drets de ciutadania dels europeus aconseguides amb el text constitucional. Drets, per altra banda, que per a alguns tenen un difícil encaix pel que fa a la seva qualificació des del punt de vista jurídic-constitucional i si són analitzats des d'una visió estricta del què és una constitució estatal que podríem qualificar com a "típica", i per tant no entrarem en aquest article en el debat avorrit de si estem davant d'una Constitució o d'un Tractat, perquè hem de considerar que aquest fet no afecta a la seva força, vàlida o contingut. Finalment, haurem de tractar un tema interessant: la Constitució tanca el procés de construcció europea?

No té sentit parlar de la Unió Europea tal i com la coneixem ara si no ho fem des de la memòria. La Unió Europea no és una simple unió d'Estats o de les economies d'aquests, no és una unió duanera, no és una xarxa d'interessos. És molt més que això. La Unió és, en realitat, un somni; pot semblar poètic, però sens dubte és ben cert. El somni d'aquells que van veure la pitjor Europa, les pitjors guerres, els pitjors europeus, i perquè no dir-ho, fruit dels pitjors nacionalismes, per cert no regionals sinó d'Estat. Precisament la Unió és tot el contrari d'aquesta concepció nacionalista dels diferents Estats, que va provocar allò que tots coneixem i que no cal repetir, encara que sí recordar per no tornar-hi. No és cert, per tant, i hem de ser rotunds en la resposta a aquells que ho afirmen, que la Unió Europea neix només amb voluntats econòmiques o comercials. Aquesta afirmació és políticament un error greu. La Unió neix precisament de regular les matèries primes de la guerra. L'acer i el carbó d'aquells països que van tenir inicialment el somni, i potser alguna cosa més, com per exemple un profund sentiment de culpabilitat.

No té sentit per tant analitzar la Unió si partim de la idea que el producte encara no definitiu, i més tard explicarem perquè, que avui veiem no neix d'un pla, d'una idea, en definitiva del repte més important que s'havia plantejat el vell continent, la pau. I per tant, si el que volem aquí és parlar dels drets proclamats per la Constitució europea, hem d'afirmar que el primer dret que va néixer, molt anterior a Maastrich, Amsterdam, Niça o Roma fou el dret dels europeus a viure en pau, dret per cert no garantit en tota la història d'Europa fins avui. Ho dèiem abans i es pot repetir, la reflexió no és ni molt menys poètica o melancòlica, sinó real, potser la més real que existeix per a tots aquells que no van poder viure una Europa en pau o en llibertat. Aquest sentiment ens afecta directament a tots aquells que, havent viscut o no a l'Espanya franquista, la condemnem i considerem que tampoc ens podem permetre oblidar-la. Ens hem de plantejar per tant què era Europa en aquells moments per a nosaltres; doncs bé, també era un somni, diria més, era el somni. El somni de la llibertat, de la igualtat, de la pau, en definitiva dels drets, allò que anhelàvem i vèiem llunyà. Tot això ens ha de

portar a respondre, com dèiem abans, amb contundència acusacions falses, interessades i perilloses per poder assolir l'Europa de la que ja estem molt a prop.

Partint d'aquesta base, i assumint l'avenç innegable que ha suposat la construcció europea en el terreny dels drets més essencials, què ha suposat la Constitució europea pel que fa al reconeixement d'altres drets, potser menys estructurals, però igual d'importants?

Si haguéssim de qualificar d'alguna manera el text constitucional, seria sens dubte la "Constitució del drets". Possiblement, i aquest és un fet que tampoc podem amagar, que la Unió hagi assolit amb èxit les seves fites econòmiques i aquest procés hagi culminat de forma satisfactòria amb la implantació de la moneda única, fa que el plantejament de la Constitució hagi estat donar un pas endavant en un terreny encara molt verge a la Unió, com són els drets dels "ciutadans europeus". Com dèiem, els drets bàsics ja estaven garantits i de fet hem de creure que, com ja hem apuntat, precisament aquest era el motiu de ser de la pròpia Unió, però tampoc podem dir que en aquest terreny els objectius estiguessin completats abans de la Constitució. Aquesta Constitució és la dels principis, la dels valors i sobretot la dels drets fonamentals; d'aquí molt possiblement l'adhesió incondicional dels sindicats europeus, que com hauríem de recordar es van manifestar de forma contundent a Niça per reclamar el que la Constitució europea ja estableix, i que és sens cap mena de dubte una de les decisions més importants que s'han pres en el procés de construcció europea: la inclusió de la Carta de Drets Fonamentals aprovada l'any 2000 a Niça dins el text constitucional.

Per poder apreciar la importància d'aquest fet haurem de fer un petit anàlisi d'algun dels preceptes constitucionals. El Títol II de la Constitució consagra els Drets Fonamentals i la ciutadania europea, el que implica que la Unió i totes les seves institucions estaran jurídicament obligades a garantir que en tots els seus àmbits de competència els drets fonamentals no només es respectin, sinó que també es fomentin activament. És a dir, els drets fonamentals recollits s'han de respectar i vinculen jurídicament, el que *sensu contrari* implica que l'incompliment d'aquesta previsió pot ser al·legada davant dels tribunals.

Això tindria una importància relativa si no fos pel fet que la Carta de Drets Fonamentals és un text ampli, complet i prou avançat, que ja estableix literalment en el seu preàmbul: "Instituir la ciutadania europea i crear un espai de llibertat, seguretat i justícia, la Unió situa la persona en el centre de la seva actuació". I precisament fruit d'aquesta previsió es proclamen de forma solemne cinc àmbits de drets: la dignitat, les llibertats, la igualtat, la solidaritat i la ciutadania. Finalment, també consagra els drets polítics de la ciutadania europea, així com els drets econòmics i socials –recollits en la Part II de la Constitució–. I en aquest sentit, cal apuntar també, com un fet de gran importància, el reconeixement per part de la Constitució dels drets socials, el que podríem interpretar com un dels eixos claus per afirmar que no totes les *europes* són possibles: només ho és aquella que des del punt de vista social manté un respecte escrupulós pels seus ciutadans, i per tant, és l'Europa social la que realment proclama aquesta Constitució. Des d'aquest punt de vista, s'ha de valorar també la regulació i el concepte de ciutadania del que parteix el text constitucional. No hi ha dubte que estem davant d'un tema central, no només per la pròpia regulació, sinó per la importància del propi terme "ciutadania". Ser ciutadà europeu no és només la conseqüència de ser nacional d'un Estat membre. És molt més: és tenir drets i deures front la resta dels ciutadans; és a dir: en una interpretació europeïsta, ser ciutadà europeu és conviure i compartir. D'aquesta concepció es desprèn precisament la regulació constitucional, que estableix que la ciutadania europea implica el dret de lliure circulació i de lliure residència, de vot i elegibilitat a les eleccions al Parlament Europeu i a les eleccions

municipals en l'Estat membre on es resideix, de protecció diplomàtica per a les autoritats de tot Estat membre, el dret de petició al Parlament Europeu, el dret al recurs al Defensor del Poble europeu i el dret a l'accés a totes les institucions de la Unió. Veiem per tant que, en definitiva, els drets del ciutadà europeu reconeguts pel text són, essencialment, amplis drets polítics i administratius, dins dels quals s'estableix una altra previsió digna almenys de ser apuntada, com és el dret a impulsar una iniciativa legislativa popular davant el Parlament Europeu.

Veiem, a mida que avancem en el text, que com establia la previsió del preàmbul de Carta de Drets Fonamentals, és un fet innegable que són les persones el centre de la seva regulació, i el seu benestar l'objectiu. Fruit també d'aquesta concepció hi ha una obsessió per la protecció social, i de forma encertada s'estableix que la Unió reconeix i respecta el dret d'accés a les prestacions de la seguretat social i als serveis socials, assegurant una protecció en casos com la maternitat, la malaltia, els accidents laborals, la dependència o vellesa, així com en cas de pèrdua de lloc de treball. Ens poden semblar drets clàssics i potser per a nosaltres ho són, però no tan consolidats en altres països membres que necessiten les previsions d'un text que vol ser la Carta Magna d'una gran societat avançada, de progrés i amb un futur encara més digne que el seu present.

Si són importants els drets establerts a la Constitució, no seria responsable passar per alt que s'estableixen com a valors i objectius de la Unió, ja que amb aquests podem afirmar que es tanca el cercle; es a dir, la contundència dels articles 1-2 i 1-3 ens certifica la intuïció de que amb aquest text es pretén construir una determinada Europa, i són aquests articles, conjuntament amb els drets fonamentals i de ciutadania del Títol II, els que ens indiquen quina és. L'article 1-2 i 1-3 estableixen literalment:

“ARTICLE 1-2: Valors de la Unió: La Unió es fonamenta en els valors de respecte de la dignitat humana, la llibertat, la democràcia, la igualtat, l'Estat de dret i el respecte dels drets humans, incloent-hi els drets de les persones pertanyents a minories. Aquests valors són comuns als Estats membres en una societat caracteritzada pel pluralisme, la no-discriminació, la tolerància, la justícia, la solidaritat i la igualtat entre dones i homes.

ARTICLE 1-3 Objectius de la Unió: 1. La Unió té com a finalitat promoure la pau, els seus valors i el benestar dels seus pobles. 2. La Unió oferirà als seus ciutadans un espai de llibertat, seguretat i justícia sense fronteres interiors i un mercat interior en què la competència sigui lliure i no estigui falsejada. 3. La Unió obrarà en pro del desenvolupament sostenible d'Europa basat en un creixement econòmic equilibrat i en l'estabilitat dels preus, en una economia social de mercat altament competitiva, tendent a la plena ocupació i al progrés social, i en un nivell elevat de protecció i millora de la qualitat del medi ambient. Així mateix, promourà el progrés científic i tècnic. La Unió combatrà l'exclusió social i la discriminació i fomentarà la justícia i la protecció socials, la igualtat entre dones i homes, la solidaritat entre les generacions i la protecció dels drets del nen. La Unió fomentarà la cohesió econòmica, social i territorial i la solidaritat entre els Estats membres. La Unió respectarà la riquesa de la seva diversitat cultural i lingüística i vetllarà per la conservació i el desenvolupament del patrimoni cultural europeu. 4. En les seves relacions amb la resta del món, la Unió refermarà i promourà els seus valors i interessos. Contribuirà a la pau, la seguretat, el desenvolupament sostenible del planeta, la solidaritat i el respecte mutu entre els pobles, el comerç lliure i just, l'eradicació de la pobresa i la protecció dels drets humans, especialment els drets del nen, així com a l'estricta respecte i al desenvolupament del dret internacional, en

particular el respecte dels principis de la Carta de les Nacions Unides. 5. La Unió perseguirà els seus objectius pels mitjans apropiats, d'acord amb les competències que se li atribueixen en la Constitució”.

Pot semblar inoportuna la reproducció sencera dels articles, però crec que és el text més contundent i clarificador del que vol ser Europa des de l'inici de la seva construcció, amb valors i objectius com la protecció dels drets humans, la solidaritat amb el tercer món, el respecte al medi ambient, la protecció de les minories o a la igualtat entre home i dona.

En definitiva, amb aquesta Constitució Europa es posa al capdavant d'una determinada forma d'entendre el món, sent l'espai de drets i llibertats més gran mai conegut, i hem de reconèixer que aquest és un fet d'un valor incalculable, i el que encara és més important, inimaginable fa tan sols 50 anys.

Però encara ens queda una pregunta per fer i que ja anunciàvem abans: comporta aquesta Constitució que el procés de construcció europea ja ha acabat? La Unió Europea no pot avançar més? Hem de pensar que no. És evident que resten moltes qüestions pendents de solucionar i que aquesta Constitució no és perfecta, encara que és sens dubte, com ja hem pogut veure, el millor Tractat de tota la construcció europea. En aquest sentit, si començàvem dient que la construcció de la Unió des de l'economia va estar l'inici, i que aquesta Constitució fa un clar salt endavant en el terreny dels drets, el principis i els valors, potser quan arribi el moment s'haurà de fer la reflexió de si el següent pas ha de ser o no referent a les institucions, i més concretament a la seva legitimitat democràtica, perquè potser és aquest el principal motiu de la sensació errònia dels ciutadans europeus que “a Brussel·les no es decideix res”. En tot cas, aquesta seria una reflexió que donaria per una altre treball, i que no encetarem en aquest moment.

Com a conclusió podem afirmar que aquesta Constitució és la que consolida l'Europa dels drets, de les persones i de la pau, i que casualment molts dels que no hi estan d'acord són aquells que mai han tingut, tenen o tindran el somni, convertit en realitat, d'una Europa unida. El resultat sens dubte ha estat immillorable, sobretot si pensem que aquesta Europa, la dels drets fonamentals, la dels nostres dies, va néixer fa més de 50 anys de les cendres, la destrucció, l'odi, la xenofòbia i la mort.